

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Mundus Aspectabilis Philosophice Consideratus

Falck, Joseph

Augustae Vindelicorum, 1740

§. II. Causæ Divisio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95848](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95848)

respectu Filii; Filius enim non est factus, sed genitus; fieri enim denotat aliquam indifferentiam aut insufficientiam ad existendum; item unio & actio, quæ non sunt propriè id, unde aliquid fit, sed quo aliquid fit: item conditiones & dispositiones puræ, quæ non sunt virtus, unde per se resultat effectus, sed tantum applicatio virtutis, aut negatio impedimentorum.

§. II.

Causæ Divisio.

Causa sic explicata variè dividitur. 1. In extrinsecam & intrinsecam: illa est, quæ ab effectu suo adæquatè distincta est, ut Deus respectu mundi: intrinseca est pars alicujus compositi, ut anima respectu hominis. 2. Dividitur in causam in actu primo, & causam in actu 2. illa est, quæ potest producere effectum; ista, quæ actu producit. Et prior quidem, si habeat omnia requisita, & sit omnino expedita ad agendum, dicitur causa in actu primo proximo: si non habeat, dicitur causa in actu 1. remoto. 3. In causam adæquatam seu totalem, & in partialem seu inadæquatam. Prior est vel collectio omnium causarum partialium ad effectum requisitarum, vel una causa se sola producens, aut potens effectum producere, qualis est Deus respectu Angeli, aut Angelus, saltem in genere causæ creatæ respectu suæ ubicationis. Partialis est, quæ se sola non sufficit, aut non influit in effectum, qualis est quilibet ex duobus equis currum simul trahentibus. Dividitur 4. in causam physicam & causam intentionalem. Physica est, quæ constituit, aut ponit effectum; intentionalis, quæ movet ut cognita, seu quæ dirigit ad effectum, persuadendo intellectum aut voluntatem causæ efficientis.

5. Causa extrinseca, alia est immediata, quæ immediatè producit effectum, uti est pater respectu filii: alia mediata, quæ producit causam effectus, qualis est avus respectu nepotis. 6. Alia est universalis, quæ influit in omnes vel plurimos effectus, uti est Deus, sol &c. alia particularis, quæ non in tam multos effectus, nec ita vagè influit, uti Scarabæus. 7. Alia est causa univoca, quæ influit in effectum ejusdem secum speciei, ut leo producens leonem: alia est æquivoca, quæ influit in effectum diversæ speciei, qualis est semper Deus. 8. Alia est causæ principalis, quæ agit principaliter & suo nomine, uti est Faber: alia instrumentalis, quæ agit ut medium alteri subordinatum, ut malleus. 9. Alia est causa per se, quæ producit effectum à se intentum, vel ad quem à natura ordinatur, uti est ignis respectu caloris: alia est causa per accidens, quæ producit effectum à se non intentum, qualis est Simia, quæ catulos suos nimium amando, & ad pectus stringendo suffocat. 10. Alia est causa necessaria, quæ posito toto actu primo proximo agit necessariò, uti sunt omnes causæ excepto Deo & creaturis libertate præditis: alia est libera, quæ posito toto actu primo proximo potest agere vel non agere, uti est Deus relatè ad omnes effectus creatos. Creaturæ verò rationales non sunt liberæ in ordine ad omnes effectus; cum homo non possit ad staturam suam cubitum addere: sed sunt communiter liberæ ad suas volitiones immediatè, & mediatè ad plurimos actus à volitionibus dependentes, v. g. ad studendum, ambulandum, &c.

Causa intentionalis subdividitur in causam finalem, moralem & exemplarem, seu idealem. Finalis est, quæ movet causam efficientem, ut fit: sic fa-

nitas

nitas movet ad deambulationem, ut per hunc motum corpus fiat aut conserve-
tur sanum. Moralis est, quæ movet causam efficientem, non ut sit, sed *quia*
est: Sic imperium Domini movet servum, ut laboret; non enim laborat, ut
Dominus laborem imperet, sed quia imperat, seu quia imperium est. Exem-
plaris autem sive sit interna, uti est idea in mente artificis; sive sit externa,
ut aliquod prototypum externum dirigit artificem ad assimilandum sibi ef-
fectum. Moralis subdividitur in allicientem, retrahentem & neglectam. Al-
liciens movet ad agendum, retrahens absterret ab agendo, neglecta potest qui-
dem movere aut absterre, sed hic & nunc contemnitur. Quæ causæ omnes
revocari possunt ad primaria quatuor causarum genera ex Aristotele superius al-
lata, nempe ad efficientem, materialem, formalem & finalem.

§. III.

Naturæ Prioritas.

PRioritatem in genere, ait Maurus, esse ordinem, per quem unum alteri ad-
ditur, quod fieri potest multipliciter: unde prima prioritas notissima est
temporis; sic dies hodiernus prior est crastino. 2. Est prioritas ordinis, qua-
lem habet inter scientias Mathematicas Arithmetica & Geometria; quia ab
his incipiendum, ut ordo servetur quam optimè. 3. Est prioritas dignitatis,
unde in quibusdam coenobiis, qui aliis præsunt, *Priores* nuncupantur: ad hanc
reduci potest prioritas loci. 4. Est prioritas rationis; cum res eadem secun-
dum nostrum concipiendi modum prior apparet sub uno conceptu quam sub
alio, sic intellectus est ratione nostra prior voluntate. 5. Prioritas est à sub-
sistendi consequentia, sic quia ritè infertur: datur canis, ergo datur animal;
non tamen vicissim: animal est prius cane. 6. Est prioritas naturæ, per quam
aliquid dependet ab altero in fieri aut conservari, sic sol est naturæ prior luce.
7. Est prioritas originis, qua nempe origine prius dicitur id, à quo est aliud
simpliciter, unde dicitur prioritas à quo, præcendens à prioritate temporis, na-
turæ & rationis: & si nulla talis prioritas interveniat, dicitur prioritas originis
pura, qualis datur in Divinis, ubi Filius ita procedit à Patre, ut tamen habeat
simultatem temporis, naturæ, & rationis; cum non possit concipi Pater existens
sine Filio, & Filius procedat sine dependentia reali, consequenter nulla inter-
veniat præcellentia unius Personæ super aliam.

Ex his potissimum in considerationem venit prioritas naturæ, quam variè
explicant Auctores; commodè videtur dici posse, illud esse naturæ prius, quod
ut aliunde existens præsupponitur ad hoc, ut aliquid fiat. Adeoque ipsa cau-
sa efficiens, decretum Dei omnipotentiam applicans, dispositiones & conditio-
nes ad agendum requisitæ, negatio impedimentorum per ipsam actionem non
auferibilibus, & quidquid se tenet ex parte actus primi proximi, ut causa com-
pletè sit ad agendum expedita, id totum dicitur naturæ prius ad effectum: non
item reliqua, quæ non ita præsupponuntur, uti est causa finalis, causæ intrinse-
cæ quæ tales, effectus simultanei, actio, effectus ipse &c.

Quæres, utrum aliquid tempore posterius possit respectu ejusdem esse na-
turæ prius? Resp. ex communiore sententia id posse. Sic septem annorum
futura sterilitas movit Pharaonem ad implenda frumento horrea: Christus do-
lebat in horto propter peccata non commissa solum, sed etiam futura, quæ
perpe-